

Spoznavanje kulturne dediščine domačega kraja

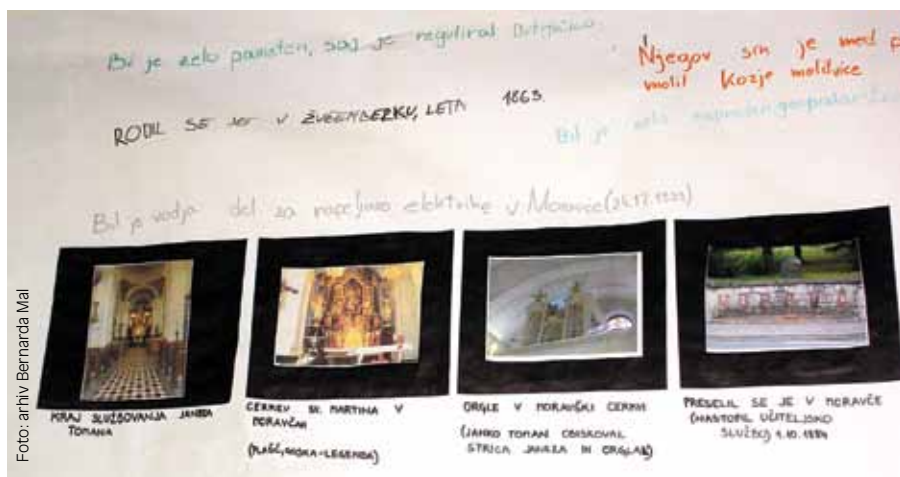
Drugačen šolski dan

✍ Bernarda Mal, Matej Žist

Šola je prostor, kjer 'gnetemo' mlade ume, šolska učilnica je največkrat prostor usvajanja prikritega kurikulumu: socialnih vzorcev obnašanja, mirnega sedenja, dvigovanja rok, poslušanja. Največ spodbud za razvoj uma se ne skriva v učilnici in največ izzivov in pobud ne v učbenikih in delovnih zvezkih. Ideja učilnice na prostem ni nova, pri čemer je bistveno ločevati med zgolj prostorsko predstavitev klasične učilnice in drugačnim pristopom k pouku – ki se lahko odvija tudi na prostem.

Zakaj bi na primer učence za kulturne, naravoslovne in tehniške dneve vedno vozili le v galerije, muzeje ali na pasivno sprejemanje drugih pripravljenih programov (ki jih praviloma niti ne pritegnejo)? Že neposredna okolica šole nam v obliki kulturne

Okolje ponuja izzive, odpira vprašanja, dopušča kreativnost, izmenjavo idej, razvijanje zdrave mere kritičnosti; omogoča celovit razvoj učencev, ki z delom zunaj dosejajo sodelovanje z učiteljem, drugimi učenci in okoljem. Učitelj ustvarja pogoje, da so učenci

Uvod

Če stole zamenjamo za klopce pred šolo, prikaz na tabli s prikazom na izročkih, od učencev zahtevamo zapisovanje v zvezek in odpredavamo snov, smo morda zaradi spremembe okolja nekoliko popestrili uro, pa vendarle dosegli malo premikov v poučevanju. Ustvarjalni um mladih hrepeni po gibanju, po zaznavanju prek vseh zaznavnih poti, po raziskovanju, ustvarjanju, svobodnem načrtovanju. Od nas pa terja odprtost duha, prilagodljivost pri načrtovanju pouka, zaupanje v mlade.

Zasnova

V izhodišču je ključna želja po drugačnem vzgojno-izobraževalnem delu.

dediščine ponudi kopico izzivov. Obkroža nas naravno okolje – pestra ponudba za biologa, pa tudi bogata stavbna dediščina, ki odpira zgodbe drugih dob in nam prikaže kulturne drobce ustvarjalcev, ki so delovali na določenem območju in ki jih učenci sicer spoznavajo pri družbi, zgodovini, slovenščini, državljanjski vzgoji. Vse je 'na dosegu roke' s skromnimi logističnimi in finančnimi vložki. Učiteljeva naloga je, da prepozna lokalne okoljske danosti in jih poveže s standardi učnih načrtov in učitelji (skoraj) vseh predmetov. Domoljubje in pripadnost se prične v domači družini in nadgradi v lokalnem okolju, šele nato se razraste na širše razsežnosti, zato je takšna izkušnja učencu popotnica državljanjske zavesti, spoštovanja in odgovornosti.

aktivni na spoznavnem, čustvenem in socialnem področju, ki so med seboj vzajemno povezani. (Vodopivec, 2003)

Klasični pouk torej delno osvobodimo spon že, ko se podamo iz učilnice (ali le-to preuredimo). Učenci ne sedijo, temveč se gibljejo, imajo več priložnosti za sodelovanje. Tu pa procesa 'odpiranja' še ne končamo. Kadar bomo potek popolnoma nadzirali, bomo izključevali kreativen prispevek učencev pri njegovem snovanju, medpredmetno povezovanje bo zamejeno, saj ne bomo dopuščali stranpoti, odprtost uma bo omejena, saj bodo dovoljene in prepovedane teme, poti, ideje. V učni pripravi predvidimo številne spodbude za delo, dopustimo pa možnost drugačnih poti za doseg cilja. Učenca predvidimo kot enakopravnega sno-

valca. Odpiramo lahko tudi časovno in dejavnosti zamejimo s cilji, ne pa z minutami v dnevnu.

Drugačen pristop sledi tudi spoznanjem kritične pedagogike: učenci sami ustvarjajo učne materiale; učitelj sodeluje z učenci kot učeči se med učečimi se; prispeva lastne ideje, izkušnje, mnenja, ne pa zgolj to, kar se je naučil; učenci imajo moč in pravico do odločanja. (Rutar, 2002)

Načrtovanje

Kulturni dan Stavbna in kulturna dediščina domačega kraja se prične z odprtim načrtovanjem na terenu in branjem domoznanske literature, ki jo iščejo vsi izvajalci in si jo med seboj izmenjujejo. Po ogledu možnih izzivov v domačem kraju oblikujejo vsebinske sklope. Ti so v našem primeru (Moravče) trško jedro, cerkev kot središčna in najmogočnejša stavba v kraju, Tomanova pot in znani moravški rojaki. Dan dopolnimo s spoznavanjem in uporabo domoznanske zbirke v krajevni knjižnici. Vsak izvajalec s svojo učno skupino načrtuje dejavnosti. Skupaj pa določimo časovni okvir, generalizacijo in evalvacijo ob zaključku, ko si izmenjamo nova spoznanja.

Izvedba sklopa Tomanova pot

Dan se začne z jutranjo hojo v osrednji moravški park, kjer si izmenjamo pozdrav, se povprašamo po počutju in željah, kako bi preživeli dan. Vsaka učna skupina se s svojim izvajalcem poda na teren.

Skupina, ki proučuje in dejansko prehodi Tomanovo pot, prične raziskovanje tako, da poišče lokacijo, kjer je nekoč stala šolska stavba. Nato izražajo mnenja o učiteljih in ugotovljajo, s čim se ti v življenju še ukvarjajo. Ogledajo si sliko Janka Tomanova. Ob njegovi hiši, njegovem grobu in nagrobniku, delu njegovega učenca Tineta Kosa, ter hoji po ulici, imenovani Tomanova pot, vse do potoka Drtjščica, si ogledujejo in fotografirajo drobce njegovega dela. Sprašujejo starejše domačine o spominih nanj. Janko

Toman ni bil le uspešen učitelj, temveč tudi pomemben gospodarstvenik, saj so Moravče v njegovem času gospodarsko in družbeno izjemno napredovale.

Na poti nas čaka malica. K njej nas ne prikljče ura, zvonec, kuharica ali učitelj. Dopusti nam jo potek dela, nanjo pa nas spomni kruljenje v želodcu. Za pogovor nam je na voljo park s klopcami in drugimi zasebnejšimi koticami po kraju.

Zbrano gradivo obogatijo in preverijo ob domoznanski zbirki Knjižnice Domžale, ki jo spoznamo v Kulturnem domu. Njene strokovne delavke nam priskočijo na pomoč in nam predstavijo delček te zbirke. Osredotočimo se na literaturo in spletne vire, ki nam koristijo pri spoznavanju Tomanove poti. Domoznanstvo je kot veda "izrazito celostna znanost, ki družijo vsa prirodna in življenjska območja nekega geografskega izseka v zaokroženo enoto z vidika prostornosti in časovnosti." (Zgibanka Domoznanstvo, 2011) Spoznavanje zbirke se lahko odlično poveže s terenskim delom katerikoli učne skupine. Pri raziskovanju virov nam pomaga predhodno informiranje o možnih dostopih do teh virov: *Digitalna knjižnica Domžale* ponuja lokalne časopise *Občinski poročevalec*, *Slamnik*, *Mengšan*, *Rokovnjač*, *Novice iz Moravske doline* in *Odsev*; poiščemo lahko stare razglednice; domoznanski portal *Kamra* nudi dostop do informacij, dokumentov, slik in drugega gradiva.

Skupina, ki je fotografirala, računalniško obdelala in natisnila fotografije, nam priskoči na pomoč s svojimi izdelki. Delo in ugotovitve bomo drugim skupinam predstavili v obliki fotografske zgodbe, v sliki in s pojasnili. Prek predstavitev drugih skupin spoznamo njihove ugotovitve. Znanje Moravčane nam npr. predstavijo z interpretativnim branjem odlomkov Frana Detele in priredbo Zajčeve pesmi; na Tineta Kosa nas spomnijo z odigranim pogovorom prijateljev ob njegovi smrti; z Jurijem Vego odigrajo intervju. Zgodba o kulturni dediščini dobi s predstavitvami in foto zgodbo svoj zaključek, povzamejo se vtisi, ozavesti se smiselnost dejavnosti čez dan.

Učenci v končni evalvaciji izrazijo navdušenje nad drugačnim delom, kreativnostjo in (praktičnimi) spoznanji, učitelji, sicer prijetno utrujeni, dobimo dokaz, da smo z odpiranjem možnih poti tudi sami na pravi poti.

Sklep

Učitelji bi morali prevzeti vlogo intelektualcev, ki so sami sposobni preoblikovati šolsko polje, ne pa, da pasivno čakajo na ukaze in reforme po receptih 'od zgoraj', češ da tam že vedo, kako narediti dober šolski sistem. (Rutar, 2002: 11, 12)

Ob uvajanju sprememb nas (upravičeno) skrbi, saj spremembe terjajo obsežno strokovno znanje in izkušnje, nekaj truda, veliko profesionalnega samozaupanja in poguma, izvedba v praksi je zahtevna, okolje pa ostaja zadržano do naših pristopov. Predstavljena izvedba (ki za šolo ali starše ne prinaša dodatnih stroškov) učencem približa domače okolje in pri njih utrjuje domoljubje ter pripadnost kraju in državi, mogoča pa je v kateremkoli okolju, saj ima vsako svojo zgodovino in kulturno dediščino. Do spoznanj se učenci dokopljejo v veliki meri sami, po poteh in na načine, ki jih soustvarjajo skupaj z učiteljem. Posredovanje znanja je zato učinkovito, izkušnjejsko, disciplinarno zamenja ustvarjalni nemir, usvajanje faktografskega znanja pa zvedavost ter medpredmetno povezano, osmišljeno in trajno znanje. ■

Literatura

- Gorjup, Marta (2004): Janko Toman (4. 9. 1863 – 23. 5. 1945). V: *Novice iz Moravske doline*, let. 5, št. 7, str. 22.
- Rutar, Dušan (2002): *Učitelj kot intelektualec*. Radovljica: Didakta.
- Salecl, Renata (2010): *Disciplina kot pogoj svobode*. Ljubljana: Založba Krtina; zbirka Krt, 155.
- Vodopivec, Irena [idr.] (2003): *Sodelovalno učenje v praksi*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Wambach, Mihael in Božena (1999): *Drugačna šola: konvergentna pedagogika v osnovni šoli*. Ljubljana: DZS.
- Zgibanka *Domoznanstvo*. Knjižnica Domžale, 2011.
- Žist, Matej (2011): *Osebnih zapiski s skupnih snovanj načrtovanja in izvedbe kulturnega dne z Bernardo Mal*.